Miroslav Kollár a Grigorij Mesežnikov (eds.): Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti.
Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2003, 819 s.

Publikácia *Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave Slovenska* je ôsmym pokračovaním série analytických ročeniek vydávaných Inštitútom pre verejné otázky. Ročenka vychádza od roku 1996, kedy bol Inštitút pre verejné otázky založený. Vychádza v slovenskom a anglickom jazyku. Anglická verzia *Slovensko 2003* vyjde začiatkom apríla tohto roku. Publikácia je výsledkom kolektívnej práce odborníkov. Okrem editorov Miroslava Kollára a Grigorija Mesežnikova na nej spolupracovalo 50 autorov a 30 lektorov. Ako sami editori v úvode píšu, ambíciou publikácie je diagnostikovať aktuálny stav spoločnosti a identifikovať možnosti pozitívneho vývoja vo viacerých oblastiach verejného života. Obsah nadväzuje na predchádzajúce ročníky. Tridsať kapitol Súhrnnej správy je rozdelených do štyroch tematických častí: Vnútorná politika, Zahraničná politika, Ekonomika, Spoločnosť. V každej kapitole možno nájsť okrem hlavného textu aj anotáciu, kľúčové slová, poznámky k textu a literatúru, čo umožňuje lepšiu orientáciu pri hľadaní konkrétnych informácií.

Tematickú časť *Vnútorná politika* tvorí samostatný blok štúdií analyzujúcich najdôležitejšie vnútropolitické udalosti, ktoré sa odohrali v závere roka 2002 a v priebehu jedenástich mesiacov roka 2003, činnosť štátnych inštitúcií a politických strán, stav právneho štátu, uplatňovanie a ochranu ľudských práv na Slovensku, postavenie národnostných menšín, vybrané aspekty "rómskej problematiky", činnosť verejnej správy, pôsobenie skupín organizovaných záujmov a vývoj verejnej mienky. Časť *Zahraničná politika* ponúka odborný pohľad na hlavné trendy v zahraničnej politike Slovenskej republiky, na účasť Slovenska v integračných procesoch, na charakter vzťahov s viacerými európskymi štátmi, s USA a Čínou. Informuje aj o ekonomickej dimenzii zahraničnej politiky Slovenskej republiky a venuje sa problematike vonkajšej bezpečnosti a obrany. V bloku *Ekonomika* autori analyzujú celkový vývoj ekonomickej sféry Slovenskej republiky, stav verejných financií, menovú politiku a dianie v oblasti finančných inštitúcií, proces privatizácie, vývoj v regionálnej politike, stav a perspektívy poľnohospodárskej politiky. Tematická časť *Spoločnosť* analyzuje trendy a udalosti v rôznych oblastiach verejného života, ktoré majú vplyv na celkový vývoj spoločnosti. Kapitola *Životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj* sa venuje tejto problematike z hľadiska inštitucionálnej, legislatívnej, organizačnej aj personálnej stránky. Kapitola *Zdravotníctvo* je venovaná analýze jeho vývoja so zameraním na zásadné zmeny systému. Všíma si hlavné tendencie vo vývoji zdravotného stavu obyvateľstva. Ďalšia kapitola v tomto tematickom bloku je venovaná sociálnej politike. Rozoberá hlavné charakteristiky sociálnej politiky na Slovensku, jej vývoj a prijaté i pripravované opatrenia v oblastiach ako je riešenie nezamestnanosti, sociálna pomoc chudobným a ostatným jednotlivcom v núdzi, štátna sociálna podpora rodín s deťmi, dôchodkové zabezpečenie a nemocenské poistenie. Autori tejto kapitoly sa venujú tiež analýze pretrvávajúcich kľúčových problémov v sociálnej sfére a pokúšajú sa načrtnúť možnosti ich riešenia. Kapitola *Školstvo* okrem základných údajov o slovenskom školstve podáva prehľad o zmenách v školskej legislatíve, ekonomickej situácii škôl, nových legislatívnych a koncepčných materiáloch a trendoch rozvoja školstva a obsahu a metodiky vyučovania. Autori kapitoly sa tiež venujú niektorým zaujímavým problémom riešeným v roku 2003 v školstve, ako je vyučovanie náboženstva a zavedenie poplatkov za externé štúdium. Analyzujú tiež rozvoj on-line vzdelávania na Slovensku a pôsobenie slovenských vysokoškolských študentov v Českej republike. Kapitola *Veda, technika a výskum* podáva prehľad o súčasnom stave, vývoji a smerovaní vedy a techniky, výskumu a vývoja na Slovensku, o jeho financovaní, pričom najväčšia pozornosť je venovaná výdavkom na vedu a techniku zo štátneho rozpočtu z hľadiska vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie.

Kapitola *Kultúra* mapuje činnosť vlády v oblasti kultúry v priebehu minulého roku na Slovensku a opisuje podmienky rozvoja kultúry, využívané nástroje aj prostriedky kultúrnej politiky. Možno tu nájsť SWOT analýzu silných a slabých dimenzií rozvoja kultúry na Slovensku. Kapitola *Médiá* je zameraná na analýzu stavu mediálnej oblasti. Pozornosť venuje vývoju mediálnej legislatívy, tlačovým médiám a TASR, televíznym staniciam, rozhlasovému vysielaniu a Rade pre vysielanie a retransmisiu. *Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo* je názov kapitoly, ktorá sa zameriava na počet, opis a činnosť týchto organizácií v období jeseň 2002 – jeseň 2003. Kapitola *Kriminalita* analyzuje vývoj kriminality na Slovensku. Bližšie si všíma násilnú, ekonomickú, drogovú kriminalitu, ale aj organizovanú a sofvérovú kriminalitu. Autori kapitoly *Transparentnosť a korupcia* sa zaoberajú aktuálnym stavom, trendami a vnímaním korupcie na Slovensku. Kapitola je doplnená o konkrétne prípady korupcie, ktoré sa udiali na Slovensku. *Internet, telekomunikácie a nové informačné technológie* je kapitola, ktorá sa zaoberá vývojom informačnej spoločnosti, liberalizáciou telekomunikačného trhu a problémami, ktoré znemožňujú zdravé konkurenčné prostredie v tejto oblasti na Slovensku. Keďže publikácia vychádza v roku ratifikácie vstupu Slovenska do Európskej únie je tejto téme venovaná samostatná kapitola *Integrácia SR do Európskej únie.* Okrem toho viacerí autori v rôznych kapitolách venujú pozornosť aj tejto problematike a hodnotia pripravenosť našej spoločnosti na tento krok.

Téma Európskej únie nie je jedinou témou, ktorá je v pozornosti viacerých autorov. Publikácia je veľmi rozsiahla a pokrýva naozaj široké spektrum oblastí spoločenského života, mapuje množstvo udalostí a problémov, ktoré mali dôležitú rolu vo vývoji našej spoločnosti v roku 2003. Niektoré problémy sú vďaka tomu zachytené v publikácií aj viackrát rôznymi autormi z rôznych uhlov pohľadu. Napríklad „rómskej problematike“ je okrem samostatnej kapitoly venovaná pozornosť aj z pohľadu verejnej mienky. Kniha je na záver doplnená *Kronikou udalostí,* ktorá chronologicky zachytáva najdôležitejšie udalosti na Slovensku v období od 1.decembra 2002 do 30. novembra 2003 a slovenskou aj anglickou verziou informácií o autoroch. I keď sa autori snažili vypracovať štúdie, ktoré by čo najviac faktograficky a objektívne popisovali skutočnosť, nemožno si nevšimnúť v niektorých kapitolách nie práve nestranný postoj, čomu sa však dá asi ťažko vyhnúť, najmä ak súčasťou niektorých kapitol bola snaha o načrtnutie možných riešení problémových situácií. Aj napriek tomu štúdie v publikácií predstavujú viac menej popis udalostí a je na čitateľovi, aké závery si z problematiky vyvodí. Želaním editorov bolo, aby si kniha našla množstvo premýšľajúcich čitateľov.

Jedna z kapitol publikácie *Životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj* sa stala objektom recenzie v rámci polemiky o koncepcii a pohľade na stav životného prostredia v Slovenskej republike v minulom roku. Táto diskusia prebiehala na internetových stránkach www.changenet.sk a iniciátorom bol práve jeden z autorov kapitoly Mikuláš Huba.

Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti je publikáciou, ktorá obsahuje analýzy všetkých relevantných udalostí za uplynulý rok v rôznych dôležitých oblastiach spoločenského života. Špecifický význam jej dodáva aj fakt, že vychádza každoročne už niekoľko rokov, s približne rovnakou štruktúrou. Čitateľ ročeniek tak môže sledovať vývoj na Slovensku vo viacerých oblastiach spoločenského života z roka na rok. Je však množstvo tém, ktoré sa do *Súhrnnej správy* každý rok nedostanú. Chýba mi tu tento rok napríklad kapitola o postavení žien v spoločnosti, ktoré je stále aktuálnou a často diskutovanou témou. Autori tejto oblasti venujú pozornosť len veľmi okrajovo - v kapitole *Ľudské práva* je venovaná jedna časť antidiskriminačnému zákonu. Chápem však, že vzhľadom k rozsahu publikácie nie je možné vždy obsiahnuť celé spektrum spoločenského života.

Dielo má multidisciplinárny charakter, spolupracovali na ňom humanitní vedci, ekonómovia, prírodní vedci a publicisti. Pre sociológa predstavuje kvalitný zdroj informácií

a určitý pracovný nástroj. Napriek multidisciplinarite každá štúdia reflektuje problém z hľadiska jeho sociálnej dimenzie, zachytáva sociálne procesy a sociálne vzťahy. Odporúčam preto do pozornosti každého sociológa, alebo sociálneho vedca, ktorý sa ešte nezoznámil s touto publikáciou, aby do nej nazrel. Nečakajú ho nudné fakty, ale pútavé čítanie o zložitom vývoji v našej krajine, ktoré mu snáď poskytne komplexnejší pohľad na našu spoločnosť v minulom roku. O kvalite *Súhrnnej správy o stave spoločnosti* možno hovorí aj to, že predchádzajúce ročníky boli najcitovanejším informačným a analytickým zdrojom o spoločenskom vývoji na Slovensku. Na záver by som upozornila na myšlienku, ktorú sformuloval Eugen Jurzyca, ktorý vo svojom článku *Slovensko 2002 – krajina vynárajúca sa z hmly* píše, že vláda, verejnosť a záujmové skupiny na Slovensku vytvárajú "hmlu" faktorov, ktoré ovplyvňujú vývoj v našej spoločnosti, niektoré viac, niektoré menej. Ich vplyv na osud krajiny je nezreteľný. *Súhrnná správa* slúži ako reflektory do hmly, ktoré ju síce nedokážu odstrániť, ale pomôžu sa v nej relatívne bezpečne orientovať.

Martina Bausová